

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. 8.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in Excelsis. VII I.

Iam aggredimur partes integras Missæ, quæ in primordiis Ecclesiæ, ordinante Petro, & Apostolis, duæ tantum fuerunt, scilicet, Consecratio cum verbis proprijs, & Oratio Dominica. *Gregor. Papa in Epistola ad Ioannem Episcopum Siracusanum*, cuius Missæ quasi vestigium remanet in Parasceue, in quæ tamen non fit consecratio. Idem Petrus Antiochiæ addidit tres Orationes, *Innoc. III. in Prol. ad lib. Myster. Missæ*, Collectam, Secretam, & Post communionem, ex *Lindano ad Liturgiam Sancti Petri*. Crescente vero cultu Christianæ Religionis adiecta sunt alia, quæ visa sunt decentius conuenire, quandoque alia dempta, alia mu-

tata in melius. *Lindanus autem in Apologia pro Liturgia Sancti Petri Græca*, quæ valde similis est Gregoriana, contendit probare, à S. Petro fuisse præscriptam totam Missam latinam; paucis exceptis, & successores eiusdem vel firmasse aliqua Decretis, vel restituisse neglecta, quod & nos cum Baronio supra affirmauimus: ab initio vero non erat tutum moram longam trahere in sacrificio, ex *Simone Græco apud Lindanum ibidem*.

Nunc agamus de singulis iuxta titulos Rubricarum, dilatis causis de Christo mysticis in alteram Rubricarum generalium partem.

Introitus semper eodem modo dicitur cum Gloria Patri, ut in Ordinario, præterquam t tempore Passionis, & in Missis Defunctorum, ut etiam ibi annotatum est.

Introitus. Vel quia, introeunte Sacerdote ad Altare, dicitur, qui paulo ante dixerat, *Introibo ad Altare Dei*. ita *Microl. de Eccles. obser. cap. 1.* vel quia fit quasi proœmium Missæ. *Conrad. li. 1. Ceremon. cap. 1.* vel, quia populo introeunte, psalmus cantabatur. *Rhenan. ad Tertull. de Cor. militis*. A S. Gregorio dicitur *Antiphona*; ab Ambrosianis *Ingressu*.

Componitur regulariter ex Psalmo Davidis, Versu eiusdem Psalms, *Gloria Patri*. Sicut erat, & repetitione Psalms. *Dixi*, regulariter ex Psalmo. nam Cælestinus I. Papa constituit, ut Psalms CL. ante sacrificium cantarentur antiphonatum, quod antea fiebat ex *Dion. de Eccles. Hierar. cap. 3.* & *Cassiano li. 3. de institut. mon. cap. 11.* sed non vbique antiphonatum autem, hoc est, non rotum Psalms recitabant antiqui, ut aiunt quidam apud *Radulph. propof. 23.* sed, ut docet *Alcuin. loco citato* ex omnibus Psalms excerpebant Antiphonas. *Baron. tamen An. 418.* explicat decretum Cælestini de toto Psalterio cum Antiphonis ante Missam cantant. Rubr. Miss.

tando in Ecclesia Romana; & *Bellarmin. idem sentit libr. 2. de Missa capit. 16.*

Irregulares verò Introitus sūt per pauci, qui non ex Psalterio, sed ex Prophetis, seu alijs Scripturæ libris sunt hausti, ut in Natiuitate Domini: *Puer qui natus est, &c.* in Ascensione: *Viri Galilæi, &c.* Versum tamen ex Psalmo, qui cantabatur, retinuit S. Gregorius Papa, ex *Durando lib. 4. cap. 5. Dixi, Versum eiusdem Psalms*: quia, quando Introitus incipit à primo versu Psalms, tunc Versus Introitus est, qui proximè sequitur in Psalmo. quando vero incipit à Versum de sequentibus in Psalmo, Versus est idem, qui est primus in Psalmo. exēpla patent in Missali, nimirum in Natiuitate Domini, *Dominus dixit ad me, &c.* Versus est: *Quare fremuerunt gentes*. in Dominica prima Aduentus: *Ad te leuau animam meam, &c.* Versus est de sequentibus in Psalmo: *Vias tuas Domine, &c.*

I Gloria Patri. Additum est, quasi ad finem Psalms, ex instituto Damasi Papæ, quamquam ante Damasum com-

B posita

posita fuisse laus hæc fertur à Nicena Synodo; imò ab Apostolis, ex *Basilio, eam fluxisse probat Baron. An. 325.* Nicenum addidit, *Sicut erat, &c. Baron. ibid. ex Conc. Vafen. can. 7.*

De repetitione Psalmi, seu Introitus *Durandus, & Radulph. locis citatis.*

Tempore Passionis. Nam tunc omititur laus Trinitatis, *Gloria Patri, &c.* ita *Microl. capit. 52.* tum quia Introitus sunt de Passione Christi; tum quia propter hu-

miliationem capitis nostri proximam, omittenda est glorificatio Sanctissimæ Trinitatis, in qua Filius Dei est idem cum alijs Personis Diuinis. Prima causa redditur à *Durando libr. 6. cap. 60. in Dominica de Passione, Altera ab Amalar. de Ecclesijs Officijs libr. 4. cap. 20.*

Defunctorum. Indicia lætitiæ omituntur in his Missis ad imitationem Officiorum, quæ aguntur in morte Domini. *Alcuin. circa finem libri.*

- 2 *Kyrie eleison, dicitur nouies post Introitum, alternatim cum ministro, id est, ter Kyrie eleison, ter Christe eleison, ter Kyrie eleison.*

Post Apostolicos Hebræos cœperunt Græci facere Missâ Adriano Primo Imperante. *Durand. libr. 2. cap. 1.* obiit ille Anno Domini 140. Vox autem Græcæ, *kyrie eleison,* inuenitur in Liturgijs Sancti Iacobi, & Sancti Marci. *Durand. libr. 2. cap. 17.* A Græcis Syluester ad Romanos eam transtulit. *Radulph. propos. 23.* fuisse verò in vsu in tota Italia, testatur *Conc. Vafen. can. 3.* ante Sanctum Gregorium 150. annis ex *Bellarmin. libr. 2. de Missis. cap. 16.* idem scribit *August. de omnibus Christianis contra Pascentium epist. 178.* & significat ex eodem *ibidem,* Domine miserere. Nouies autem in Missa dici docet *Gregor. libr. 7. epist. 63.* qui se dicit instituisse, non instituisse hunc ritum cum

alternatione partim à Sacerdote, partim à populo, quod non faciunt Græci: nimirum, ter *kyrie,* ter *Christe* (quod etiam Romanorum est, non Græcorum) & ter *kyrie.* addit *Amalar. libr. 3. capit. 6.* causam; quia ante omnem Orationem specialem Sacerdotum necesse est præcedere misericordiam Domini, ut ferentur mens Sacerdotis ad ea intendenda, quæ ore dicit, & ut dignius sit Deum alloqui, & exaudiri. *S. Tho. 3. p. quest. 83. artic. 4.* notat (quod prius notauerat *Innocent. III. libr. 2. cap. 19.*) ter dici ad Patrem, ter ad Filium Christum, ter ad Spiritum Sanctum; additque *S. Thom. ad significandum, quod omnes personæ sunt in se inuicem.*

- 3 *Gloria in excelsis, dicitur, quandocunque in Matutino dictus est Hymnus, Te Deum, præterquam in Missa x Feria quinta in Cœna Domini, & y Sabbati sancti, in quibus Gloria in excelsis dicitur, quamuis in Officio non sit dictum, Te Deum.*

Hymnus Angelicus ita dictus est, quia illum cecinere Angeli in Natiuitate Domini; cui addidere reliqua vsque ad finem varij Doctores, ex *Conc. Tolet. 4. can. 12.* quo modo conciliari possunt, qui eum tribuunt Apostolis, *Clem. libr. 7. Constit. capit. 48.* & qui Telesphoro, *Innocent. III. libr. 2. cap. 20.* & qui Symmacho, *Berno cap. 25. de Officio Missæ,* & qui S. Hilario Pictau. *Alcuin. cap. de celebratione Missæ:* qui verius in Latinum transtulit, ait *Bonius ad Apóst. Constit. Clem. capit. 47.*

lib. 7. Ut autem dicatur in Missa, constituit Telesphorus, ex *Innoc. loc. citat. & ex Epist. 1. eiusdem Telesphori.* idem asserunt *Damasus, Rabanus, & alij complures apud Durand. libr. 2. capit. 14.* Symmachus præterea iussit recitari in diebus Dominicis & in Natalitijs Martyrum, ex *Alcuin. Amalar. & alijs,* quia in Dominicis significatur resurrectio Christi, per quam Sancti sociati sunt in gloria, & laudibus Angelorum, *Durand. libr. 4. cap. 13:* tribuit *Stephano Schulting. quod in Dominicis*

minicis dicatur, & citat *librum Pontificalem tom. 1. sue Bibliothec. part. 1. c. 26.* Item in omni Festo dicitur, quod plenum habet Officium, hoc est, nouem Lectiones (exceptis, Aduentu, Innocentium Festo, & a Septuag. ad Pascha.) *ex decret. Leon. IX. teste Democh. tom. 4. capit. 15. Microlog. cap. 2. & 45.* Item toto tempore Paschali, quod statum æternæ gloriæ, & pacis significat, *Hugo Victor. libr. 2. cap. 4.* Denique quando in Officio dicitur, *Te Deum, de celebrat. Miss. cap. Consilium, ex Innocent. III.* quia hi duo Hymni continent laudes Sanctissimæ Trinitatis.

x FERIA QUINTA IN CENA DOMINI. Di-

gitur Hymnus Angelicus in hac Missa. *can. porro. de consecrat. dist. 1.* ex institutione Nicolai Papæ, & quia gaudium gaude est ob institutionem Sacramenti. *Duran. de Cœna Domini, & in Ordine Romano præscribitur.*

y *Sabbati sancti.* In cuius Missa ideo cantatur, *Gloria in excelsis*, quia pax data est renatis fonte baptismatis, & proxima est resurrectio Saluatoris, *Duran. de Missa Sabbati sancti.* Pascha item dici potest præses: Missa enim dicitur Resurrectionis, quæ nocte sequenti celebratur: & huius ritus meminit etiam Ordo Romanus.

4 In Missis Votiuis non dicitur, etiam tempore Paschali, vel infra Octauas, nisi in Missa B. Mariæ in Sabbato, & a Angelorum: & nisi Missa b. Virgini solemniter dicenda sit pro re graui, vel pro publica Ecclesie causa, dummodo non dicatur Missa cum paramentis violaceis. Neque dicitur c in Missis Defunctorum.

Innoc. III. in capit. Consilium, de celebrat. Miss. ait in profectis (id est, procul à festis) non dici Hymnum Angelicū apud Romanos, vt inter commemorationem, & solemnitatem appareat differentia, & hoc asserit specialiter obseruari in Missis B. Mariæ; quod, *ex Radulpho propos. 13.* debent obseruari, qui diligunt decorem domus Dei. Nam sicut decor est, illum in festiuitatibus recitare, ita decor est illum omittere in diebus priuatis. iucundius etiā in festiuitatibus suscipitur, quod in profectis supprimitur, & tacetur. Hæc ille.

z *Beate Mariæ in Sabbato.* Ita legendum omnino, non autem cum interpunctione, vt olim in Missalibus Venetis, & alijs mendosis, in quibus legebatur hoc modo: nisi in Missa B. Mariæ, in Sabbato. Superfluum enim esset illud, in Sabbato; nam vel intelligis de Missa in Sabbato, quando de ea fit Officium in Sabbato; & eo casu, *Gloria* dicitur, quia in Officio dictum est, *Te Deum*, & pertinet ad Rubricam superiorem *num. 3.* neque illa est votiuā, nam votiuā nō concordat cum Officio, *tit. 5. num. 3.* Vel intelligis de vere votiuā, quæ dicitur in Sabbato

principalis de Aduentu, de qua supra tit. 4. numer. 2. & tunc additum fuisset in hac Rubrica, *Sabbato de Aduentu.* Vel intelligis de mere Votiuā, quæ ad libitum dicitur, etiam in Sabbato, priuatim, & omnino discordante ab Officio: & eo casu sufficeret dixisse, in Missa Beate Mariæ, absolute, quocumque die dicatur, ne igitur superfluat illud in Sabbato amoue comma, seu distinctionem; & dic, præscribi hoc loco, quod in Votiuis Beate Mariæ, quæ dicuntur in omni Sabbato, etiam Aduentus, Quatuor Temporū, Vigiliarum, seu Festi semiduplicis (non in alijs diebus extra Sabbatum) dicatur in ijs tantum Hymnus Angelicus: ita vt hoc ordine Beate Virgini operam demus: Primo in Festis ipsius cum Hymno Angelico, Symbolo Apostolorum, & Præfatione propria, quod nemo negat. Deinde in Sabbato (quod habere non nihil solemnitatis in honorem Beate Virginis docuimus *sup. tit. 4.*) cum Hymno Angelico, & Præfatione propria; siue concordet, siue discordet Missæ Beate Virginis ab Officio; quod hoc loco piè conceditur omni Sabbato. Tertio in reliquis & diebus votiuis Missis eiusdem, dicatur

B 2 tantum

tantum Præfatio propria eiusdem Beata Virginis. Confirmatur hæc Rubrica ab alio, quæ habetur in Ordine Missæ in Missali post Hymnum Angelicum, videlicet: *Sic dicitur etiam in Missis Beata Maria, quando dicenda est. ergo non semper dicenda est, Gloria in excelsis.* Sensus autem horum verborum est: *Sic, idest, eodem modo, quo immediatè supra descriptus est, dicendus est Hymnus Angelicus, non additis amplius ijs verbis, quæ ante Pium Quintum in dicto Hymno addebantur à Sacerdotibus in honorem Beatae Virginis: Quoniam tu solus Sanctus, Mariam sanctificans; tu solus Dominus, Mariam gubernans; tu solus Altissimus, Mariam Coronans, & alia verba, quæ amplius non sunt in usu.*

Neque post recognitionem Missalis datus est hic Hymnus cuiunque Missæ de B. Virg. quicquid in vulgus sparserint aliqui, & falso immo Sacra Rituum Cōgreg. deleri iussit anno 1627. de quibusdā Caledarijs insigniorum locorum Decretum falso adscriptum eidem Congregationi contra hanc Rubricam de Hymno Angelico in Votivis B. Mariæ.

a *Et Angelorum Burchard.* & merito, quia prima verba Hymni fuere primo prolata ab Angelis *Luc. 1.*

b *Votiva solemniter, &c.* Supra diximus cum Innoc. III. omitti Hymnū Angelicum in priuatis diebus, vt appareat differentia inter solemnitatem, & commemorationem. Si ergo solemnitas adfit aliqualis; Vel ratione temporis, puta, quia Sabbatum dicatur Beatae Virgini; Vel quia eo die obiit ille, de quo dicitur Mis-

sa, quasi in eius Festo, licet non dicatur Officium, vt in *Ceremoniali suo Petrus Ruiz. notauit, & bene;* Vel ratione causæ grauis aut publicæ, cōceditur Missis Votivis Hymnus Angelicus estimatur etiam solemnitas, ratione loci, quia ratione priuilegium dicitur fuisse datum Sacrosactæ Aedi Beatae Virginis Lauretanæ, vt ibidem in omnibus Missis B. Virginis dicitur *Gloria in excelsis;* & habetur in *Synodo vltima Laurent. tit. 11. num. 4. sub Card. Rom.* Res autem grauis ea est, pro qua cōuenit totus Clerus cum Episcopo, vel apud Regulares in eorum Comitij Generalibus, seu Prouincialibus cum catur Missa pro re, eorundem iudicio, graui: si tamen paramenta adhibeantur violacea, tunc non dicitur *Gloria*, neque *Credo;* & Sacra Rituum Congregatio 19. *May 1607.* vtrunque declarauit. quare ex dictis sublatum est priuilegiū de *Gloria in excelsis*, datum Minoribus ab Alexandro Quarto, & Sixto Quarto.

c *In Missis Defunctorum.* Hoc notat *Amalar. libr. 3. cap. 44.* quia tunc non est locus lætitiæ, quam indicat Hymnus Angelicus: sicut nec in diebus luctus Aduētus, & Septuagesimæ ad Pascha.

Hoc loco addendum videtur, neque dici, *Gloria in excelsis*, in Vigiliarum Missis, quæ veniunt infra Oct. licet in Officio dictum sit, *Te Deum*: quia hæc Missæ non concordant cum Officio, & habetur hic ritus in Missali in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, & Assumpt. Beate Virg. cōtinet enim Hymnus cęlestem gloriam, ex *S. Tho. 3. part. q. 83. art. 4.* quæ cum Vigilia non consonat.

De Orationibus. IX.

ORatio, & Collecta idem. eiusdem v-
sus ab Apostolis, ex *Orig. hom. 11. in Jerem.* explicat *Ordo Romanus*, quasi fit Collectio, vt Missa, & Missio; vel quod ex Diuinis Scripturis colligatur Oratio, vel quia dicitur super Collectam, idest, Populum collectum, *Alcuin. vbi supra:* vel quia Sacerdos omnium preces in ea colligit, *Microl. cap. 3.* vel quia astantes

se debent colligere, vt orent, *S. Bonauen. de myster. Missæ.* dicitur etiam Benedictio ab *Amalar. 2. cap. 9. ex 1. Cor. 14.* Breuis autem est, ne multum loquentes oremus. *Matth. 6.* Docet *Dion. epist. ad Demophil.* preces fieri ante mysteria. Orationes composuit *Ambr. ex Gemma libr. 1. cap. 87.* & in Missali Rom. multæ sunt illius, vt suis locis indicabimus. a Gelasio Papa